

ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ

Гончарова Л.А.

Університет менеджменту освіти
Національної академії педагогічних наук України

Розглянуто результати теоретичного дослідження психологічних чинників творчої активності особистості людей похилого віку. Здійснено аналіз моделі дослідження психологічних чинників творчої активності людей похилого віку, як то рівня прояву рефлексії, адаптації й «творчоактивного» ресурсу людей похилого віку. Виділено психологічні чинники творчої активності, визначено поняття «творчоактивного» особистісного ресурсу, «творчоактивного» потенціалу, «творчоактивного» благополуччя, як нової соціальної ситуації розвитку людей похилого віку.

Ключові слова: творча активність, рефлексія, модель, адаптація, «творчоактивний» ресурс, самоактуалізація, компоненти, похилий вік, психологічні чинники, «творчоактивне» благополуччя.

Постановка проблеми. Різні аспекти дослідження проблеми творчої активності особистості розглядають Б. Анань'єв, Д. Богоявленська, Л. Виготський, Дж. Гілфорд, В. Дружині, С. Максименко, Я. Пономарьов, С. Сисоєва [2; 4; 5; 6]. У різних наукових поглядах на творчу активність особистості простежуються загальні риси, як розуміння її як складної якості особистості з акцентуванням уваги на ініціативі творчого суб'єкту та неповторного індивідуального образу, пошуків і відкриття нового.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність теми дослідження пов'язана з сучасними уявленнями про неперервність процесу розвитку особистості протягом життя, яке привело світове співтовариство до пошуків глобальних світових стратегій оптимізації свого шляху з окремою розробкою програм розвитку особистості в похилому віці. Питання розвитку в похилому віці досліджували багато науковців [1; 2; 6]. Останні розробки у цьому напрямку О. Березіної, В. Наумової, Н. Єрмак [2; 5; 6] розкривають питання творчого потенціалу літньої людини та її життєвих ресурсів, але питання проблеми дослідження психологічних чинників творчої активності людей похилого віку залишається нерозкритим.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Багато невирішених проблем психології творчості залишається в межах вікової та педагогічної психології, серед яких питання походження, структури й розвитку творчої активності на різних етапах онтогенезу, проблема педагогічного керування творчим процесом. Завданням нашого дослідження є модель вияву психологічних чинників творчої активності людей похилого віку.

Мета статті. Мета даної статті полягає у розгляді моделі дослідження психологічних чинників творчої активності особистості людей похилого віку.

Виклад основного матеріалу. В межах культурно-історичної теорії розвитку психіки, на думку В. Давидова «похилий вік – це найбільш сприятливий період життя людини, коли творчість може стати універсальним і природним способом її буття» [6, с. 129], де «досягнення творчої активності в похилому віці спричиняється досить високою життєвою компетентністю що співвідноситься з досить високим ступенем особистісної адаптованості, котра за наявності рефлексії проявляється в функціонуванні старіючої людини на рівні особистості як суб'єкта життєвого творчого шляху й як суб'єкта життєдіяльності» [1, с. 43]. Активність [2; 5; 6] залежить від внутрішніх та зовнішніх чинників, співвідношення яких породжує різні типи вияву активності, де *чинник* це поняття, похідне від поняття

«чинити», «діяти», «фактор», похідне від латинського слова «*facere*» («діяти», «виробляти», «примножувати»), а також «драйвер» (від англ. *Driver*, русій), як умова, що має прямий вплив для перебігу певного явища. Зовнішні (соціальні) чинники діють на людину як стимул чи гальмо, тому «конкретні суспільно-історичні, соціально-психологічні умови, соціальне середовище, навчання, виховання зумовлюють процес прояву творчої активності» [6]. Як впливає з досліджень [3; 4; 5; 7], для творчої активності має значення безліч як соціальних, так і особистісних психологічних чинників: характер, сила волі, винахідливість, пристрасть, досвід, вміння формулювати проблеми, самостійність, критичність, толерантність та таких рис, як незалежність; неконформність оцінок і суджень; відкритість розуму, сприйняття нового незвичайного; висока толерантність до невизначених ситуацій, конструктивна активність в них; розвинене естетичне почуття, прагнення до краси; особливості «Я-концепції», котра характеризується впевненістю в своїх здібностях, силою характеру, змішаними рисами жіночості і чоловічості в поведінці [3; 7]. Внутрішнім чинником творчої активності є взаємодія якостей і властивостей особистості, здатних реалізуватися у конкретному творчому акті, де зазначений феномен [3; 5; 6] називають творчим потенціалом, де потенціал є величина, що характеризує потенційну енергію суб'єкта творчості, що представлено у вигляді сукупності *перетворювально-предметних* (навички, уміння, здібності), *пізнавальних* (інтелектуальні здібності), *аксіологічних* (ціннісні орієнтації), *комунікативних* (морально-психологічні якості), *художніх* (естетичні здібності) *можливостей*. В. Ямницький [7] внутрішніми психологічними чинниками життєтворчої активності вважає адаптацію, рефлексію та пізнання. Основним чинником спонуки генерування творчих здогадок, гіпотез, є сила потреби (мотивація), а чинниками, визначаючими зміст гіпотез, є якість цієї потреби і озброєність творчого суб'єкту, запаси навичок і знань, що зазвичай, значно збільшується з віком і є одним з *чинників креативності у зрілому віці* [1; 6].

Дослідження проблеми чинників розвитку особистості похилого віку [1; 2; 4; 6] вбачають важливість певних *психологічних чинників в якості особистісного ресурсу*, що забезпечують її саморозвиток, самореалізацію і самовтілення. Д. Леонт'єв [1], вважає складовими психологічних ресурсів: *ресурси стійкості, операційні, мотиваційні і ресурси саморегуляції*. До психологічних ресурсів стійкості науковець відносить ціннісно-сміслові ресурси, наявність яких надає суб'єкту стійку

самооцінку, почуття впевненості, внутрішнє право активності і прийняття рішення, де цінності є структурами, в яких кристалізується узагальнений смисловий досвід соціальних груп (Д. Леонть'єв) [1]. Дослідження ціннісно-смислових аспектів особистості, як чинників розвитку в похилому віці С. Соловйовою [6] доводить, що кожна особистість до заключного етапу свого життя має унікальний життєвий ресурс – життєвий досвід, де стрижневим компонентом є ціннісний досвід, надбаний шляхом формування ідеалів, норавливих норм, переконань, мотивів, смислів, цілей, інтересів. К. Обуховським [6] виявлено, що розвинені і надбані особистістю в період пізнього онтогенезу за роки життя здібності творчого подолання життєвих труднощів є обов'язковою умовою і чинником прогресивного розвитку в похилому віці. Д. Леонть'єв [1] важливим інструментальним ресурсом вбачає *соціальну підтримку*. Р. Baltes [6], в дослідженнях чинників розвитку в старості, розробив модель адаптаційного механізму «селективної оптимізації з компенсацією», котра передбачає цілеспрямовану підтримку активності, рівня виконання навантаження збільшенням об'єму практики і переструктуруванням діяльності згідно актуальному потенціалу, а наявність певного рівня освіти, статків, здоров'я, професійного досвіду і регулярних когнітивних тренувань – обов'язкова умова для збереженості пізнавальної функції в похилому віці. Для переходу від репродуктивного освоєння соціально-художнього досвіду до конструювання власних відносин і продуктивно-творчої діяльності необхідна творча повноцінність середовища, збагачення її спонукаючими до творчості елементами, корекція міжособистісних і ділових стосунків, Л. Анциферова [2] розглядає використання дуже важких задач на межі адаптаційних можливостей як «актуалізацію міцно забутих пластів минулого досвіду і формування нових структур психічних вмій» [2, с. 91], де основними чинниками виступають особистісні установки, віра в себе і не втрачений високий рівень домагань. Н. Александровою [1] доведено, що активну адаптацію в похилому віці пов'язано з рівнем суб'єктності людини. Дослідження І. Шаповаленко свідчать, що наявність активних середовищних чинників інтелектуальної діяльності в період пізнього онтогенезу виступає як «приспосовання до втрати чи як компенсація втрат» [6, с. 58]. Дослідники [2; 6] вважають, що соціально-когнітивні чинники визначають успішність роботи інтелекту в похилому віці, де в дослідженнях *ресурсів когнітивної й інтелектуальної активності* проглядається важливість збереженості стимулюючого і мотивуючого оточення як чинника *адаптації і актуалізації компенсаторних механізмів інтелектуальної діяльності*, накопичених на попередніх етапах онтогенезу. *Соціальні ресурси, як чинники активності*, розглядалися з позиції соціальної адаптації людини похилому віку до сучасної соціальної ситуації [1; 6], соціокультурної і соціально-політичної адаптації [2], соціального конструювання старості [6]. Б. Анань'єв [1] показав, що шлях подолання життєвих перешкод визначається резервами і ресурсами, котрі допомагають ефективно визначити здатність особистості в похилому віці співладнати з труднощами і щоденними змінами. Психологічні ресурси розглядаються з сторони співволодіючої поведінки як *індивідуально-психологічних копінг-ресурсів* [1; 6]. Співладнаюча поведінка – це поведінка, що відображує направленість на пристосування до складних життєвих ситуацій і постійно змінних умов середовища, де функціонування копінг-ресур-

сів передбачає включення когнітивних, моральних, соціальних й мотиваційних структур особистості для співладнання з проблемою [5; 6], В. Наумова [6] визначає особистісні ресурси похилого віку як індивідуальний досвід «самопізнання і самостворення» в результаті проходження особистістю певних ступенів розвитку, де *життєвий досвід* при цьому є сенсотворчою структурою особистості. Інтеграція життєвого досвіду співволодіє з інтенцією до розширення меж особистості в світі, вважає В. Наумова [6], й з освоєнням нових форм самовтілення, як суб'єктної позиції особистості на етапі пізньої зрілості. Л. Анциферова [2] вбачає чинником продовження поступального розвитку особистості в похилому віці «змістовність, творчий характер способу її життя, здатність розглядати життя та його події в різних системах координат (тобто використовувати як ресурс); виявляти латентні можливості життєвих ситуацій; сприймати неочікуваність, непевність, багатозначність обставин життя як стимул для свого розвитку і т.п.» [6, с. 63]. Д. Леонть'єв [1] розглядає реалізацію людського потенціалу з позицій людського рівня, котрий визначається як шлях найменшого спротиву і реалізації людських можливостей, відмічаючи, що виключно «людське» край енерговитратне, «не протікає автоматично, не залежить від причинно-наслідкових зв'язків, вимагає зусиль, необхідність котрих відводить багатьох від людського шляху» [1, с. 22], що вказує на можливість розглядати незатребуваний ресурс як латентний ресурс особистості, реалізація котрого є чинником самодетермінованого вибору і творчого рішення суб'єкту. Вчені [1; 6] необхідною регулятивною складовою особистості вважають *рефлексію*. В. Слободчиков, Е. Ісаєв [6] здатність до рефлексії вважають основним механізмом конструювання і розвитку суб'єктності, де активна рефлексивна позиція виводить людину на ступінь індивідуальності. У А. Карпова [7] *рефлексія, що має регулятивно-адаптивну функцію*, описується з позиції синтетичної психічної реальності, виступаючи одночасно як психічний процес, властивість і стан. А. Росохін [6] вбачає рефлексію внутрішньою роботою, активним процесом породження сенсів, розвитку суб'єктності і особистості в цілому. Дослідники визначають вищий рівень рефлексії, здатність осмислювати життя в цілому поняттям мудрості [1; 2], рефлексія розглядається як умова осмислення свого життя та *механізм триваючого розвитку особистості і розкриття своєї індивідуальності*. Д. Леонть'єв, В. Наумова [1; 6] рефлексію вбачають індивідуальною характеристикою особистості, пов'язану з ресурсом саморегуляції і потенціалом самовизначення, де ресурси саморегуляції дозволяють модифікувати і оптимізувати діяльність переструктуруванням системних зв'язків у взаємодії зі світом, виконуючи компенсаторну функцію при дефіциті ресурсів стійкості, детермінуючи нову регуляцію життєдіяльності, переводячи її в режим самодетермінації та життєвої творчої активності. Розвиток креативності [5] в пізньому віці виступає як шлях вивільнення творчого потенціалу, але якщо середовище впливає позитивно, то для розвитку креативності абсолютно необхідно підкріплення загальною обдарованості соціальним впливом і наслідуванням творчої особистості. Творчій активності відповідає особливий характер суб'єкту, котрий передбачає, що для неї вирішальним мотивом трудової діяльності у похилому віці стає самооцінка [6], де знання і досвід, уява і адаптивність, гнучкість мислення стають економічно значущими в оцінці особистостями своїх потенційних можливостей, бу-

дучи необхідною умовою й чинником саморозвитку і самореалізації індивіду. В соціальному контексті перехід від творчості до самореалізації [6] передбачає безліч чинників, як унікальність індивіду, можливість перетворювати отримані свідчення в готові інформаційні продукти, самостійності і автономності, є особлива значимість інтелектуального капіталу, що визначається як втілене в людині корисне знання, де відношення до подібного капіталу як особистої власності слугує набагато потужнішим збуджуючим мотивом, ніж будь-який інший вид власності. Вбачаючи зовнішні умови контекстом соціального, в якому відбувається творчий процес і до яких належать матеріальні, технічні, соціальні, культурні чинники, що впливають на ініціативу, зміст, перебіг та результати творчої активності людей похилого віку, вчені [1; 6] вказують, що бажання досягти мети спричиняє пошукову активність, спрямовану на зміну ситуації (вибір способів поведінки, координація зусиль, саморегуляція).

Тож, нами виявлено сутність спричинення прояву творчої активності людей похилого віку як активної індивідуально-специфічної форми самореалізації особистості, що дозволяє визначити психологічні чинники, які забезпечують процес прояву творчої діяльності в межах розгортання реалізації психологічного ресурсу літньої людини, як раціонального використання набутих знань, вмінь, навичок з метою їх творчого прояву. Підсумовуючи дослідження особистісних психологічних чинників творчого прояву в похилому віці, домінуючими визначаємо пов'язані з психобіологічними закономірностями і особливостями похилого віку, що найбільше визначають стан соматичного здоров'я літньої людини на тлі її фізіологічної зумовленості та визначаючи особистісні особливості, навички, здібності активного творчого протистояння негативним життєвим тенденціям, способи збереження і розвитку включеності в життєву і творчу активність. З метою опису моделі дослідження психологічних чинників творчої активності людей похилого віку (рис. 1), розглянемо етапи прояву творчої актив-

ності, як: мобілізацію особистісних латентних творчоактивних ресурсів; творче розрешення протиріч в життєдіяльності; самопрезентацію і самореалізацію життєвої компетенції [6]. Основна задача етапу мобілізації латентних особистісних ресурсів в похилому віці полягає в стимулюванні психологічних ресурсів саморегуляції та творчоактивного потенціалу. Теоретичним обґрунтуванням даного етапу є положення В. Татенко [6], що в похилому віці відбувається згорання піраміди потреб згори, а саме [6, с. 33] «вимкнення» окремих структурно-функціональних блоків, де першим *знижує функціонування блок потреби й здатності до цілепокладання свого психічного розвитку*, а останнім – потреби й здібності до закріплення в індивідуальному досвіді результатів і способів психічної самоактивності. В теорії саморегуляції активності С. Carver [6] «наявність цілі – це життєва необхідність, і її прийняття виступає вихідною точкою саморегуляції» [6, с. 56]. В дослідженнях [6; 7] прийняття суб'єктом мети є системоутворючою саморегуляцією усвідомленої довільної активності, котра включає в себе дві регуляторні функції: самовизначення і реалізації. Думки [6] про наявність особистісних ресурсів у похилому віці і високу здатність саморегуляції психічних функцій, де «латентний особистісний ресурс виступає необхідною умовою трансформації і оптимізації життєдіяльності та творчої активності» [6, с. 63] «існуючої не як даність і необхідність, а як можливість» [6, с. 14]; [7], що психологічними чинниками творчої активності є адаптація та рефлексія й [7], що основним з чинником творчої активності особистості є її творчий потенціал, дозволяє нам висунути припущення, що латентні особистісний життєвий та творчий ресурси, адаптація до нових умов життя та рефлексія є чинниками усвідомлення людиною похилого віку важливості і можливості актуалізації й реалізації унікального життєвого досвіду як накопичених протягом життя особистісного життєвого і творчого ресурсів відкриває потребу в самореалізації, в направленій взаємодії, в трансляції власного життєвого досвіду,

потребу в затребуваності як особистості, що відбулась і прояві творчої активності. Тому, вбачаємо розгляд дослідження психологічних чинників прояву творчої активності людей похилого віку, як активної індивідуально-специфічної форми самореалізації особистості на основі виділення творчоактивних ресурсів, адаптації та рефлексії.

При конструюванні моделі психологічних чинників творчої активності людей похилого віку використано роботи Л. Андиферової; Н. Александрової; М. Єрмолаєвої; Н. Єрмак; О. Березіної; Д. Леонтьєва; В. Наумової [1; 2; 5; 6], котрі диференціюють поняття особистісного потенціалу, творчого потенціалу та особистісного ресурсу. Під поняттям «особистісні творчоактивні ресурси» розуміємо як набуту, так і «пожиттєсформовану» [6] сукупність індивідуальних творчих особливостей особистості в період похилого віку, досвід творчого самопізнання і саморегуляції, котрий характеризується як латентний і при впливі певних чинників може бути мобілізований та актуалізований з метою реалізації прояву творчої активності особистості. *Особистісний потенціал* – це «інтегральна системна організація індивідуально-психологічних особливостей осо-

Рис. 1. Модель дослідження психологічних чинників творчої активності людей похилого віку

бистості, що лежить в основі здатності особистості виходити з стійких внутрішніх критеріїв і орієнтирів в своїй життєдіяльності і зберігати стабільність смислових орієнтацій і ефективність діяльності на фоні тисків і змінюючихся зовнішніх умов» [6, с. 8]. Виходячи з досліджень [4; 5; 7], *творчий потенціал людей похилого віку* – взаємодія якостей і властивостей особистості в похилому віці, здатних реалізуватися у конкретному творчому акті, характеризуючи потенційну енергію суб'єкта творчості і міру можливостей ставити і вирішувати нові завдання у сфері життєдіяльності, що має особистісне і суспільне значення, яку можна представити у вигляді сукупності перетворювально-предметних (запаси навичок і умінь, здібності), пізнавальних (запаси знань, інтелектуальні здібності), аксіологічних (ціннісні орієнтації, збільшена з часом сила та якість потреби (мотивація)), комунікативних (морально-психологічні якості), художніх (естетичні здібності) можливостей. Сукупність особистісного і творчого потенціалу означимо «*творчоактивним потенціалом особистості в похилому віці*», де *творчоактивний потенціал* особистості в похилому віці включає творчий та особистісний життєвий потенціал людей похилого віку, де основу психологічних механізмів реалізації творчої активності людей похилого віку становлять переживання етапів мобілізації латентного творчоактивного ресурсу, творче розрешення життєвих протиріч та прийняття життя в новій соціальній ситуації творчої активності. Розгляд моделі дослідження психологічних чинників творчої активності людей похилого віку (рис. 1) показує, що на початковому етапі дослідження психологічних чинників прояву творчої активності відбувається мобілізація творчоактивного ресурсу, адаптація особистості людей похилого віку до змінених умов життя [1; 4; 6; 7]. Другий етап розгортання творчої активності передбачає оцінку власних можливостей, перетворення власної життєдіяльності в творчу активну діяльність власного життя за певного рівня рефлексії [6; 7]. Завершальний етап розгортання творчої активності включає в себе процесуальні аспекти творчого розрешення протиріч і неспівпадінь в життєдіяльності особистості в похилому віці, що проявляється в самопрезентації і самореалізації життєвої компетентності особистості як суб'єкта власного життя та досягнення прояву її творчої активності, де «самопрезентація» і «самореалізація» є в контексті акмеологічного розвитку особистості [6]. Г. Хойфт [6] вводить, означуючи специфіку діяльності особистості в похилому віці, поняття «життєвої компетентності», як особистісної позиції, що надає можливість старіючо-

му конструктивно використовувати досвід проживання попередніх етапів життя в умовах дійсності. В. Наумова [6] виявила, що в старості самопрезентація полягає в механізмі демонстрації життєвої компетентності з одночасним прийняттям себе як суб'єкта, що володіє даною компетентністю. У похилому віці означимо наявність самопрезентації життєвої компетентності, як умову і чинник сприятливого старіння [1; 6], враховуючи взаємозумовленість самопрезентації і самореалізації [6], можна розглядати самореалізацію життєвої компетентності як процес та результат реалізації творчої активності, де самореалізація життєвої компетентності [6] визначається функціональними можливостями згасаючого особистісного потенціалу і тому досягнення позитивних результатів мобілізації і актуалізації латентних особистісних ресурсів свідчить про реалізацію особистісних *творчоактивних* ресурсів для реалізації прояву творчої активності людей похилого віку. На думку дослідників [4; 5] реалізація творчої ініціативи залежить від рівня прояву та збереженості якостей, співвідносних з основними етапами творчої діяльності, як початкового, етапу реалізації діяльності і заключного, оціночного етапу: почуття новизни, направленості на творчість, критичності й вміння перетворювати структуру об'єкту й відносити до руйнівних сил та механізмів реалізації етапу прояву творчої активності, як творчоактивного благополуччя, такі компоненти: *когнітивний; емоційно-оцінний; поведінково-вольовий*, де якісні характеристики показників і критеріїв реалізації творчої активності визначаються на високому, середньому і низькому рівнях прояву, що складає рівневу модель прояву даної якості, де високий рівень відрізняється творчою життєдіяльністю високого ступеню новаторства, створюючи творчий продукт, а не формальний результат; за *середнього рівня* пізнавальний інтерес ситуативний, поряд з змістовною оцінкою важлива і емоційна, за невідповідності оцінки очікуванням відчужуються від діяльності; *низький рівень* вказує на відсутність пізнавального інтересу, діяльність не буває результативною.

Висновки і пропозиції. В похилому віці до чинників творчого прояву особистості літніх людей відносимо знаходження оптимальних можливостей реалізації життєвих задач віку; досягнення високого ступеню особистісної адаптивності, рефлексії, прагнення до самодетермінації і самовдосконалення; розкриття індивідуальності, стимулювання особистісної і творчої активності, де внутрішні психологічні чинники: збереженість особистісного творчоактивного ресурсу, адаптація і рефлексія.

Список літератури:

1. Александрова Н. Х. Субъектность людей пожилого и старческого возраста: дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.13 / Александрова Наталия Христова: – М., 2000. – 221 с.
2. Анцыферова Л. И. Мудрость и её проявления в разные периоды жизни человека / Л. И. Анцыферова // Психологический журнал. – 2004. – Т. 25. – № 3. – С. 17-24.
3. Baltes P. B. The aging mind: Potential and limits / P. B. Baltes // Gerontologist, 1993. – № 33(5). – P. 580-594.
4. Березина О. О. Индивидуально-психологичні чинники особистісного розвитку в період геронтогенезу.: автореф дис...на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / Олена Олександрівна Березина. – К.: 2012. – 199 с.
5. Ермолаева М. В. Практическая психология старости / М. В. Ермолаева. – М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2002. – 320 с.
6. Наумова В. А. Оптимизация личностного ресурса на этапе поздней зрелости: дис...канд. психол. наук: 19.00.13 / Валентина Александровна Наумова: – П.-Камчатский, 2013. – 209 с.
7. Ямницький В. М. Психологічні чинники розвитку життєтворчої активності особистості дорослих: дис...д-ра психол. наук: 19.00.13 / Вадим Маркович Ямницький: – К., 2004. – 410 с.

Гончарова Л.А.

Університет менеджмента образования
Национальной академии педагогических наук Украины

ИССЛЕДОВАНИЕ ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ ФАКТОРОВ ТВОРЧЕСКОЙ АКТИВНОСТИ ЛЮДЕЙ ПОЖИЛОГО ВОЗРАСТА

Аннотация

Рассмотрены результаты теоретического исследования психологических факторов творческой активности личности людей пожилого возраста. Осуществлен анализ модели исследования творческой активности людей пожилого возраста, как уровня рефлексии, адаптации и «творческиактивного» ресурса людей пожилого возраста. Выделены внутренние психологические факторы творческой активности людей пожилого возраста. Определены понятия «творческиактивного» психологического ресурса, «творческиактивного» потенциала и «творческиактивного» благополучия, как новой социальной ситуации развития людей пожилого возраста.

Ключевые слова: творческая активность, модель, рефлексия, адаптация, «творческиактивный» ресурс, самоактуализация, компоненты, пожилой возраст, психологические факторы, «творческиактивное» благополучие.

Goncharova L.A.

University Education Management
National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

THE STUDY OF PSYCHOLOGICAL FACTORS OF THE CREATIVE ACTIVITY OF THE INDIVIDUAL ELDERLY

Summary

The article considers the results of the study of the creative activity of the individual elderly. The analysis of the performance of the creative activity of the elderly and the level of reflection, adaptation and resource «tvorchoaktyvny» elderly. Given the variety of research approaches research and creative activity ambiguity scientific definition of the term, within our study modeled a theoretical model of psychological factors of creative activity of the elderly, as «tvorchoaktyvny» welfare and self-sufficient individual forms of activity.

Keywords: creative activity, model, reflection, adaptation, «tvorchoaktyvny» resource, self-actualization, methods, advanced age, psychological factors, «tvorchoaktyvny» welfare.